

УДК 305:351

Євген Вікторович ПІДЧАСОВ,

доцент кафедри психології

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

кандидат психологічних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5057-4828>;

Надія Ігорівна ЧЕПЕЛЄВА,

старший викладач кафедри соціології і психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2101-9571>

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Аналізується сучасний стан реалізації гендерної рівності в суспільстві і секторі правоохоронної діяльності. Урахування гендерного аспекту й подолання гендерних стереотипів у цій сфері є вкрай важливими, адже основними критеріями в цьому разі мають бути професіоналізм і компетентність, реалізація цього підходу значно підвищує рівень сприйняття і довіри до правоохоронних органів у суспільстві.

Ключові слова: *гендерна рівність, гендерна політика, гендерні стереотипи, організація діяльності, Національна поліція України.*

Протягом останніх десятиліть в українському суспільстві відбуваються суттєві зміни в осмисленні гендерних відносин і впровадження гендерної рівності на засадах принципу рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків. Гендерна політика в Україні, передусім в умовах обраного курсу на побудову європейських демократичних інститутів, постає цілком у новому, актуальному контексті й потребує утвердження цінностей гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і в різних його інституціях зокрема. Це насамперед недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків щодо посідання професійних та сімейних обов'язків, унеможливлення виявів гендерного насильства тощо. З огляду на це, очевидно, що правоохоронні органи в цьому плані не є винятком. В умовах сьогодення в українському суспільстві руйнуються стереотипні уявлення про роль чоловіка й жінки – майже в усіх сферах життєдіяльності їх доступність і роль жінки зростає. Не лише в цивільних структурах, а й у військах і поліції постійно збільшується чисельність жінок.

Системна обмеженість участі жінок у політичних і суспільних процесах, низька представленість на високих позиціях, патріархальна культура, глибоко вкорінені гендерні стереотипи – приклади системної гендерної нерівності в Україні. Реформи, які здійснює держава щодо виконання міжнародних і національних зобов'язань, щодо гендерної рівності й прав жінок, лише частково охоплюють питання гендерної рівності. Це зумовлено не скільки законотворчістю – в цьому аспекті регуляція рівності декларується у достатній мірі, а от практична реалізація, особливо щодо зміни стереотипності мислення, на даному етапі впровадження здійснено в недостатній мірі. Поряд з цим, жіноцтво є важливою рушійною силою, оскільки воно завжди було активною частиною суспільства. Сьогодні жінки виявляють активність у тих сферах, де їхня підтримка є найзапитуванішою та найактуальнішою.

Поняття «гендер» передбачає, що переважна більшість відмінностей між статями, зокрема пов'язаних із професійними властивостями, здібностями й рисами, має не природне походження, а є наслідком виховання, соціалізації, впливу культури й соціальних штампів [3].

Гендерними стереотипами вважають узагальнені та спрощені уявлення людей про моделі поведінки й риси характеру, які відповідають поняттям «чоловіче» та «жіноче». Особливості таких стереотипів полягають у тому, що вони набувають статусу непрямих норм і цінностей, а чоловіки та жінки намагаються культивувати в собі стереотипні риси відповідно до домінуючих соціальних уявлень про поняття «чоловіче» та «жіноче», щоб підтримувати позитивну «Я-концепцію». Цей тиск, який підштовхує до бажаної поведінки, підкріплюють ще й тиском очікувань «спостерігачів» [4, 301].

Гендерні стереотипи вкорінені в соціальній структурі суспільства, їх поділяють як чоловіки, так і жінки. Чоловіків сприймають як боронителів народу та захисників жінок і дітей, що відповідають за фінансову підтримку сім'ї. Жінок розглядають як вразливих істот, що потребують чоловічого захисту й відповідають за домівку та виховання дітей.

Унаслідок традиційних гендерних норм і стереотипів правоохоронні органи розглядають переважно як чоловічий сектор [5, 132]. Але насправді служба жінки в поліції має позитивний потенціал і є результативною: вона сприяє підвищенню якості добору персоналу, покращує соціально-психологічний клімат у колективі, підвищує ефективність діяльності підрозділів і якість ухвалення управлінських рішень, а також напрямки взаємодії і довіри до поліції з боку суспільства. Жінки демонструють високий рівень виконавчої дисципліни й нижчий рівень агресивності, вони є більш комунікабельними під час урегулювання конфліктів, також робота жінок-поліцейських є незамінною в роботі із жертвами насильницьких дій та підлітками-правопорушниками. Кількість жінок, які несуть службу в Національній поліції України постійно збільшується. Залучення жінок на службу в правоохоронні органи – закономірний процес розвитку рівних гендерних відносин в суспільстві.

Отже, від організаційно-правового та соціально-психологічного забезпечення гендерної рівності безпосередньо залежить можливість ефективної реалізації підходу гендерної рівності. Особливо ретельною ця робота має бути у правоохоронних органах як історично традиційно насиченою гендерними стереотипами. Саме широке впровадження підходу гендерної рівності у правоохоронних органах здатне підвищити якість їх діяльності. Правильне розуміння та ефективне застосування психологічних якостей поліцейських різних статей під час виконання правоохоронних функцій забезпечить суспільству можливість максимально використовувати соціально-психологічний ресурс як жінок, так і чоловіків, що несуть службу в Національній поліції України [2].

Список бібліографічних посилань

1. Brown, J., & Silvestri, M. (2019). A police service in transformation: implications for women police officers. *Police Practice and Research*, 21:5, 459-475. doi: <https://doi.org/10.1080/15614263.2019.1611206>.
2. Дрозд О. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС України: питання сьогодення. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. С. 112–116. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.20>.
3. Головка Т. М. Правове забезпечення гендерної рівності в законодавстві України (кримінально-правовий контекст). *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 219–224.
4. Смірнова О. В. Організаційно-правове та психологічне забезпечення гендерної рівності в діяльності органів внутрішніх справ України та правоохоронних органів зарубіжних країн. Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. 2014. Т. 19. Вип. 2 (32). С. 298–306. (Серія «Психологія»).
5. Політова А. Права жінок-поліцейських та політика гендерної рівності: досвід інших країн у вітчизняному контексті. Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку: тези доп. Всеукр. наук.- практ. конф. (Маріуполь, 21 жовт. 2016 р.). Маріуполь, 2016. С. 132–134

Одержано 20.02.2023